

UDK 811.161.1:008:004.738

Nam Hye-Hyun

Univerza v Koreji (Korea university, Seoul, Korea)

RUSOFONIJA, RUNET IN RUSKI JEZIK

Z namenom promocije ruskega jezika, čigar globalni obseg funkcioniranja se postopoma – zlasti v postsovjetskem obdobju – zmanjšuje, sta se v Rusiji pojavila programa Rusofonija in Ruski svet. Oba izražata prizadevanja za vzpostavitev nadvladne in nadnarodne mreže, ki bo povezala rusko govoreče ter vse, ki se zanimajo za rusko kulturo ne glede na njihovo narodno pripadnost, in za ta namen se je Rusija nedavno odločila, da bo izkoristila možnosti, ki jih ponuja medmrežje. Članek analizira trenutni položaj ruskega jezika v odnosu do obsega runeta (rusko jezičnega interneta), ki narašča v postsovjetskih državah, ter hkrati analizira perspektive in prihodnost ruskega jezika v mreži runet.

Ključne besede: ruski svet, rusko govoreče skupnosti, ekspanzija jezika, runet, komunikacijsko vedénje

For the purpose of promoting the Russian language, whose sphere of functioning is gradually diminishing in the world, specifically in the Post-Soviet era, the ideas of »Rusophonia« and »Russian World« were suggested in Russia. Both of these ideas are an effort to create a supra-governmental and supra-national network structure that unites all Russian speakers and those who are interested in the Russian culture, regardless of their nationalities. And to create such a network structure, recently Russia turned to the possibilities of the Internet. In this article we analyze current situation with the Russian language in relation to the expanding limits of Runet (Russian-language Internet) in the Post-Soviet nations and also on the perspectives of the future of the Russian language on Runet.

Keywords: Russian World, Russian-speaking contingent, language expansion, Runet, communicative behavior

1 Uvod: Kako medmrežje vpliva na svetovne jezikovne procese?

V zadnjem času narašča količina informacij na medmrežju in hkrati s tem se močno povečuje tudi število uporabnikov medmrežja po vsem svetu. Kot je zapisal David Crystal, je internet prva sodobna tehnologija, ki jo pišejo z veliko začetnico (CRYSTAL 2001: 3). Kako pa medmrežje vpliva na svetovne jezikovne procese? Po podatkih raziskav o razširjenosti jezikov na svetovnem spletu je bilo ob koncu 20. stoletja več kot 80 % vseh spletnih strani in strežnikov v angleškem jeziku,¹ zaradi česar naj bi svetovni splet po mnenju mnogih pospešil globalizacijo in povzročil izginotje manjšinskih jezikov, vsakdanja raba katerih že tako ali tako peša.²

¹ Babel, Web Languages *Hit Parade*, 1997, <http://alis.isoc.org/palmares.en.html>. Ogled 11. aprila 2011.

² Po napovedih jezikoslovcev naj bi v naslednjem stoletju zaradi globalizacije izginila večina jezikov na svetu. *Atlas ogroženih jezikov sveta* (Atlas of the World's Languages in Danger), ki je objavljen na

Ne glede na te napovedi pa se je z nastopom 21. stoletja zgodil bistven preobrat – po podatkih Internet World Stats se je vloga angleščine v svetovnem spletu zmanjšala na 27,3 %.³ Slednje lahko najprej pojasnimo z rastjo števila uporabnikov svetovnega spleta v neangleško govorečih deželah, s čimer hkrati naraščajo tudi potrebe po informacijah v nacionalnih jezikih. Drugi razlog je dejstvo, da angleščina neovirano vdira v nacionalne jezike. V mnogih državah povzroča zavedanje o nevarnostih tega pojava za ohranitev nacionalne specifičnosti jezikov in nacionalne identitete odpor zoper ta proces in pospešuje popularizacijo nacionalnih jezikov v svetovnem spletu.

Dejansko je splet, ki združuje funkciji satelitske televizije in mobilnih telefonov, povzročil t. i. smrt razdaljam in s tem bistveno oslabil nujnost neposredne komunikacije za vzpostavitev občutka medsebojne povezanosti ljudi. S tem je kibernetični prostor postal močno orodje, s katerim se ohranjajo jeziki in kulture maloštevilnih etnosov, saj omogoča množični dostop do folklorne, glasbene, fotografske neke nacionalne kulture in lažje sporazumevanje v tem ali onem jeziku. Z drugimi besedami: internet ostaja mednarodni pojav v svojem bistvu, vendar pa čedalje bolj postaja nacionalni pojav po vsebini. Po mnenju strokovnjakov bo imela angleščina še nekaj časa prevladujoč položaj v medmrežju, a bo na koncu tudi ona postala le eden izmed mnogih jezikov, saj bodo svoj vpliv okrepili drugi jeziki, kot so kitajski, ruski, španski, portugalski.⁴ Na ta način poteka v svetovnem spletu jezikovna regionalizacija oz. lokalizacija kot nasprotje jezikovni globalizaciji.⁵

Kaj pa se dogaja z ruskim jezikom na prostoru nekdanje Sovjetske zveze? Kako na status ruščine vpliva svetovni splet?

Ruski jezik je edini izmed svetovnih jezikov, ki postopoma izgublja svoj vpliv. Za primerjavo: medtem ko sta angleščina in francoščina v nekdanjih britanskih in francoskih kolonijah prisotni še danes, medtem ko obstajajo prizadevanja, da bi nemščina postala uradni jezik Organizacije združenih narodov, turški jezik pa želi razširiti svoj vpliv v vrsto držav, med njimi tudi postsovjetskih, je začela ruščina po razpadu Sovjetske zveze izgubljati svoj nekdanji vpliv po vsem svetu, predvsem pa v postsovjetskem prostoru.⁶ Za razliko od afriških držav, v katerih je kolonialni jezik obdržal status uradnega jezika tudi po osvoboditvi kolonij, so v mnogih postsovjetskih državah izvedli jezikovno zamenjavo (language shift), s katero so ruski jezik umaknili iz vseh sfer javnega življenja, njen končni cilj pa je bila derusifikacija (PAVLENKO

spletni strani UNESCO, kot ogrožene navaja 2,5 tisoč jezikov od 6 tisoč jezikov sveta. Predsednik Odbora za ogrožene jezike Michael Krauss napoveduje, da bo do leta 2050 izginila vsaj polovica vseh jezikov, do leta 2100 pa 90 %. (Michael KRAUSS, *A loss for words*, (http://www.wadsworth.com/anthropology_d/special_features/ext/earthwatch/alfw.html). Ogled 7. marca 2011.)

³ <http://www.internetworldstats.com/stats7.htm>. Ogled 11. aprila 2011.

⁴ Byte level research. *Angleško govoreči uporabniki so na spletu manjšina* (2005). (http://www.bytelevel.com/news/web_languages_nov3_2005.html). Ogled 3. aprila 2011.

⁵ Regionalizacija jezikov se kaže tudi v oblikovanju jezikovnih prostranstev, ki jih določajo regionalna gospodarska združenja, kot so EC, NAFTA, ASEAN, APEC. Tako se npr. v okviru kitajske ekonomske sfere čedalje bolj uveljavlja kitajski jezik, v severni Afriki in jugozahodni Aziji arabski jezik in v Srednji in Južni Ameriki španski.

⁶ Kot predvideva A. L. Arefjev (АРЕФЬЕВ 2006), bo ruščina – v primeru, da se bo trenutna smer razvoja nadaljevala – leta 2025 težko obdržala celo deseto mesto, čeprav spada danes po razširjenosti poleg angleščine, kitajščine in španščine na četrto mesto.

2008: 282). Tako se je začelo zmanjševati število šol z ruskim učnim jezikom in učnih ur ruščine, v nekaterih državah je cirilico nadomestila latinica, mnoge sovjetske toponime v ruščini so zamenjali z nacionalnimi, npr. Frunze in Celinograd sta bila preimenovana v Biškek in Astana. Vlada Ruske federacije je v zvezi z navedenim izrazila zaskrbljenost in izjavila, da je širjenje ruskega jezika prioriteta v okviru javne in humanitarne diplomacije, služi pa tudi krepitvi mehke moči Rusije v mednarodni skupnosti. Vse to bo, kot upa Moskva, pripomoglo k oblikovanju pozitivne podobe Rusije in preseglo rusofobijo, ki jo je bilo – po mnenju predstavnikov vlade Ruske federacije – po razpadu mogoče zaznati v vseh državah nekdanje Sovjetske zveze in v nekaterih delih Ruske federacije (УРАЛОВ, МИХЕЕВ 2008).

Poleg tega vlada Ruske federacije meni, da je ruski jezik je dejavnik, ki opredeljuje nacionalno varnost. Na območju republik-subjektov Ruske federacije obstajata dva državna jezika – ruski in nacionalni jeziki, kar slabi položaj centralnih oblasti kot usmerjevalca in koordinatorja konfliktov ter nesoglasij na vseh ravneh (ХАЛИЕВА 2006, ЩЕУЛИН 2008). Vlada Ruske federacije meni, da je krepitev statusa ruskega jezika skladna s strateškimi interesi države in da ruski jezik predstavlja osnovo za regionalno varnost postsovjetskega prostora, ki se danes nenehno spreminja, odnosi med državami te regije pa so pogosto napeti. Po eni strani obstajajo organizacije, cilj katerih je integracija, npr. Skupnost neodvisnih držav in Organizacija pogodbe o kolektivni varnosti, po drugi strani pa se nekdanje sovjetske države borijo za svojo samostojnost, suverenost in nacionalno identiteto ter se trudijo vzpostaviti nacionalne države z jasno etnično pripadnostjo. Rusija zatrjuje, da ima lahko ruščina kot mednacionalni jezik pomembno vlogo pri krepitvi stabilnosti in varnosti ter integraciji regije (ЯЦЕНКО 2007, ЯШИНА 2010, ОРУСБАЕВ 2007).

Taka prepričanja so postala temelj jezikovne politike Ruske federacije in tako je npr. leta 2002 Vladimir Putin podpisal predlog zakona O jezikih narodov Ruske federacije, ki opredeljuje cirilico kot osnovno pisavo vseh jezikov republik Ruske federacije, in leta 2005 potrdil Zakon o državnem jeziku Ruske federacije, ki ruščini dodeljuje status uradnega državnega jezika Ruske federacije in ki je usmerjen v zaščito ter razvoj jezikovne kulture. Izvajati sta se začela tudi federalna ciljna programa Ruski jezik 2001–2005 (Русский язык 2001–2005) in Ruski jezik 2006–2010 (Русский язык 2006–2010), proračun katerih se je v preteklih desetih letih občutno zvišal, vzpostavljena pa sta bila še informacijski spletni portal Ruski jezik (<http://www.gramota.ru/>) in korpus sodobnega ruskega jezika (www.ruscopora.ru), podoben angleškemu COBUILD.

Največjo podporo ruskemu jeziku v tem trenutku nudi ogromno število rusko govorečih, ki živijo v različnih državah, največ pa v nekdanjih članicah Sovjetske zveze. Prav za utrditev in okrepitev ruskega jezika sta bila oblikovana projekta Rusofonija (Русофония) in Ruski svet (Русский мир), ki sta oba usmerjena k vzpostavitvi naddržavne in nadnacionalne mrežne strukture v tujini, ki bi združevala vse Ruse ter rojake, ki živijo za mejo, pa tudi rusko govoreče tujce ter vse, ki jih zanima ruska kultura. Ne glede na to, ali je v teh programih mogoče prepoznati neoimperialistično oz. postkolonialistično ozadje oz. nostalgijo za nekdanjo Sovjetsko zvezo ali ne, sta programa Rusofonija in Ruski svet postala teoretično-metodološka osnova jezikovne politike Ruske federacije.

V zadnjem času se je Rusija v zvezi s temi aktivnostmi osredotočila na možnosti svetovnega spleta, čigar lastnosti, kot so eksteritorialnost, stalnost in dostopnost, zagotavljajo učinkovit način za vzpostavitev mrežne strukture *Ruskega sveta* in ekspanzijo ruskega jezika in kulture. Rusko jezični internet običajno imenujejo *runet*, njegove meje pa so razširjene še na postsovjetske države in na države, kjer živijo ruski izseljenci. Runeta ne uporabljajo samo etnični Rusi, temveč tudi t. i. *rusko kulturni* uporabniki, h katerim spadajo rusko govoreči Ukrajinci, Nemci in drugi narodi, ki na runetu preživijo več časa kot v nacionalnih segmentih interneta (SAUNDERS 2009: 18, ETHING et al. 2010: 42–44).

Postavlja se vprašanje, v kolikšni meri je runet dejansko sposoben zagotavljati podporo ruskemu jeziku. Ali runet resnično lahko, kot to želi vlada Ruske federacije, vzpostavi rusofonijo, ki bo združevala vse rusko govoreče ne glede na njihovo nacionalnost in kraj bivanja? Z runetom se je ukvarjalo veliko znanstvenikov, ki so se posvečali predvsem raziskovanju formiranja nacionalne in kulturne identitete Rusov in rojakov, ki uporabljajo runet (SAUNDERS 2004, 2006, 2009, UFFELMANN 2011, SCHMIDT 2006), preučevanju odnosa med sociokulturnim kontekstom Rusije in kreativnostjo svetovnega spleta (GORNÝ 2004, 2006) ali uradne politike ruske vlade glede manipulacije z virtualnim prostorom za doseg različnih ciljev (ASMOLOV 2010, GORHAM 2011, KASTUEVA-JEAN 2010, NOCETTI 2011).

Sami se bomo v tem članku posvetili analizi trenutne situacije ruščine v zvezi z razširitvijo meja runeta v postsovjetskem prostoru pa tudi usodi ruskega jezika v runetu, čeprav pri tem ne moremo povsem zaobiti vprašanja identitete in jezikovne politike Ruske federacije. Tako drugi del članka raziskuje rusko govorečo množico v vsej njeni raznolikosti in se posveča osmišljanju programov Rusofonija in Ruski svet. V tretjem delu članka analiziramo razmerje med razvojem svetovnega spleta v Rusiji in posebnimi komunikacijskimi nagnjenji Rusov ter preučujemo prodiranje runeta izven meja Ruske federacije, še posebej v nekdanje države Sovjetske zveze. V četrtem delu članka obravnavamo perspektive delovanja runeta in ruskega jezika.

2 Rusofonija in Ruski svet

2.1 Rusko govoreča skupnost izven meja Ruske federacije

Danes živi izven meja Ruske federacije veliko število rusko govorečih, večinoma etničnih Rusov. Po razpadu Sovjetske zveze so se začeli v Rusiji aktivni migracijski in imigracijski procesi, ki so pomenili nadaljevanje zgodovinskih preselitvenih gibanj še iz časov Ruskega imperija oz. vsaj iz sovjetskih časov. Tako je v začetku 20. stoletja zaradi državljanske vojne zapustilo državo približno 5 milijonov Rusov, po 2. svetovni vojni in po politični čistki je iz države imigriralo oz. je bilo izseljenih 9 milijonov Rusov, po razpadu Sovjetske zveze se je v nekdanjih sovjetskih republikah znašlo 25 milijonov Rusov. Zaradi vseh teh dogodkov ima danes Rusija ogromno število izseljencev po vsem svetu – Aleksander Solženicin jo je poimenoval raztrgana dežela (СОЛЖЕНИЦЫН 1994). Prav zaradi številčnosti ruskega izseljenstva se je

ruščina razširila po vsem svetu – ruska diaspora se danes po svojem obsegu uvršča na drugo mesto na svetu za kitajsko.⁷

Poleg etničnih Rusov živijo v rusko govorečih skupnostih v državah nekdanje Sovjetske zveze tudi rusko kulturni prebivalci. Kljub stalnemu upadanju števila rusko govorečih v svetu nasploh pa v postsovjetskih državah še danes mnogi pomnijo ruski jezik, in ne glede na dejstvo, da je veliko nekdanjih sovjetskih republik v začetku 90-ih let prejšnjega stoletja izvedlo jezikovno reformo, usmerjeno v širjenje nacionalnih jezikov in izrivanje ruščine, ta v tej regiji še danes ostaja jezik politične, ekonomske, vojaške in znanstveno-kulturne sile in obstaja kot *lingua franca* (PAVLENKO 2008: 301). Po podatkih raziskave sklada Dediščina Evrazije (Наследие Евразии), ki je leta 2007 potekala v mnogih nekdanjih sovjetskih republikah, je ruščina med urbanim avtohtonim prebivalstvom, še posebej v starostni skupini od 20 do 40 let, postala po funkcijskih parametrih in jezikovni kompetenci prvi oz. materni jezik. Kljub vsemu so težnje po oslavitvi vpliva ruskega jezika v tem prostoru še vedno prisotne.

V zadnjem času so v Rusiji potekale aktivne razprave o načinih za boljše in okrepljeno povezanost rusko govorečih. Pri tem se je bilo treba osredotočiti ne na imperalistični, temveč humanistični in kulturni vidik, in kot možna načina za uresničitev teh ciljev sta nastala programa Rusofonija in Ruski svet.

2.2 Program Rusofonija

Beseda rusofonija je tvorjena po analogiji s terminom la francophonie – frankofonija. Kot je znano, se je raba francoskega jezika razširila z nekdanjim velikim francoskim kolonialnim imperijem, po čigar razpadu je bilo treba vzpostaviti nove mehanizme za ohranitev prisotnosti francoskega jezika v svetu. Ta način je postala Mednarodna organizacija frankofonija (MOF).

Podobno kot frankofonija tudi rusofonija označuje skupnost vseh rusko govorečih in teh, ki čutijo duhovno povezanost z Rusijo; ruski prevod izraza – ruski glas – metaforično kaže na bistvo te opredelitve.

Kljub razmeroma kratki zgodovini termina rusofonija je najti zanimive in dramatične spremembe v odtenkih tega pomena. Najprej je imela beseda rusofon določeno zgodovinsko-politično, negativno konotacijo. V 90-ih letih prejšnjega stoletja so celo proruski mediji v postsovjetskih državah z besedo rusofoni označevali rusko govoreče z negativno konotacijo, pogosto v oklepaju ali s pridevkom tako imenovani (GORHAM 2011: 25–26).⁸

⁷ Nekateri menijo, da je poimenovanje Rusov, ki živijo v tujini, s pojmom *diaspora* nepravilno; beseda *diaspora* namreč označuje ljudi, ki živijo izven meja svoje domovine in se nekoč želijo vanjo vrniti, medtem ko ima večina Rusov, ki živi v postsovjetskih državah, za svojo domovino državo, v kateri so se rodili in v kateri danes živijo (PAVLENKO 2008: 303).

⁸ To konotacijo je mogoče v medijih nekdanjih sovjetskih republik zaslediti še danes. Prim. npr. citat iz nedavno objavljenega članka: »V Moldaviji živijo tudi predstavniki tujih narodov – Rusi, Ukrajinci, Gagauzi, Bolgari, Judje in drugi. [...] V veliki večini so vezani na Rusijo. Znano je, da te ljudi v medijih, ki so blizu politični koaliciji Aliansa, pogosto imenujejo *ruska peta kolona*, *rusofoni*, *okupatorji* ipd.« (Regnum. ru, 12. 8. 2012. Tretjina prebivalstva Moldavije – *ruska peta kolona*, *rusofoni*, *okupatorji*.) (<http://www.regnum.ru/news/polit/1314132.html#ixzz1ayieOgQ2>). Ogled 15. 9. 2011.

Simbolne spremembe termina rusofonija pa so se začele ob koncu 90-ih let prejšnjega stoletja, ko je veliko ruskih intelektualcev in politikov predlagalo rusofonijo kot eno izmed možnosti za širjenje ruskega jezika in kulture v tujini na način frankofonije. K. Privalov ob pozivu o razmisleku o asociaciji s frankofonijo sprašuje: »Če danes v ekonomiji govorijo o območju rublja, ima mar jezik Puškina in Dostojevskega manjšo vrednost?« (ПРИВАЛОВ 1997). Z nastopom 21. stoletja se je začel termin rusofonija čedalje pogostejše pojavljati v govorih politikov in intelektualcev (ИЛЬЯШЕВИЧ 2001, СИРОТКИН, СЕМЕНОВ 2004, БОРОЗДИН 2010).

Frankofonija lahko dejansko služi kot model za Rusijo; njene oblasti so prepričane, da postsovjetski prostor danes potrebuje jezik integracije in da lahko to vlogo prevzame ruščina. V tem smislu predlagajo vzpostavitev rusofonije, ki bo združila vse dežele in regije, v katerih je bila ruščina najpomembnejši občevalni jezik oz. kjer živi veliko število rusko govoreče populacije. Oblasti menijo, da bi lahko rusofonija postal mednarodni nepolitični okvir, ki bi okrepil kulturno menjavo med Rusijo in državami-udeleženkami, hkrati pa bi lahko rusofonija po njihovem mnenju zaščitila pravice rusko govorečih, ki so kot predstavniki jezikovne manjšine v neenakopravnem položaju.⁹

Kljub poudarjeni kulturni in humanistični naravi tega termina pa se mnogi bojijo njegovega imperialističnega in političnega ozadja, predvsem zaradi večkrat javno izraženega mnenja predstavnikov vlade Ruske federacije o pomembnosti promocije ruščine za doseganje strateških interesov Rusije.¹⁰

Osnovne ideje projekta Rusofonija so dobile stvarnejšo obliko v globalnem projektu Ruski svet.

2.3 Program Ruski svet

Zametke ideje o ruskem svetu je mogoče najti že v srednjeveški ideji meniha Filofeja o Moskvi kot Tretjem Rimu, s problematiko ruskosti in svetovnosti so se ukvarjali tudi Aleksej Homjakov (ruski duh), Vladimir Solovjov in Nikolaj Berdjajev (ruska ideja), Semjon Frank (ruski svetovni nazor, slovanski svet, ruski svet) (ПАВЛОВ 2004).

Ob koncu 20. stoletja so o tej ideji znova začeli razmišljati kot o tem, kar je Rusija zaradi razpada sovjetskega imperija, prozahodne politike ter moralne in politične katastrofe izgubila (ГЕФТЕР 1995, ПАВЛОВСКИЙ, ЧЕРНЫШЕВ 1997). V sodobnem političnem kontekstu je idejo ruskega sveta razvil Peter Šchedrovicki (ЩЕДРОВИЦКИЙ 2000a, 2000b), nato pa so jo dopolnili in potrdili še Kremlju naklonjeni politologi, kot sta

⁹ Rusofonija ni omejena le na države nekdanje Sovjetske zveze, temveč sega tudi onkraj njihovih meja. Tako je npr. septembra 2006 potekal ustanovni zbor Zveze rusofonov Francije, ki vsako leto podeljuje nagrado *Rusofonija* za najboljši prevod iz ruščine v francoščino. Člani tega združenja si prizadevajo za oblikovanje mednarodne organizacije *Rusofonija*, podobne Frankofoniji.

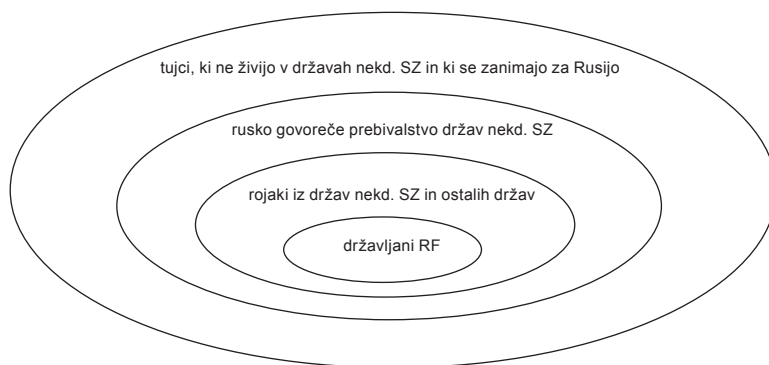
¹⁰ Leta 2007 (Leto ruskega jezika) je minister za zunanje zadeve Ruske federacije Sergej Lavrov na 11. kongresu Mednarodne zveze predavateljev ruskega jezika in literature dejal, da je ena izmed prioritetenih vladnih nalog utrditev položaja ruskega jezika v svetu (<http://www.izbrannoe.ru/14052.html>). Poleg tega so bili s federalnim programom *Ruski jezik 2006–2010* uradno objavljeni njegovi cilji: ohranitev, okrepitev, razvoj in razširitev ruščine kot najpomembnejšega orodja za konsolidacijo ruske družbe, integracijo državljanov Skupnosti neodvisnih držav ter vstopa Rusije v svetovni ekonomski, politični, kulturni in izobraževalni prostor (http://www.programs-gov.ru/11_1.php). Ogled 28. 4. 2011.

npr. Vitalij Skrinnik in Tatjana Poloskova (Тишков 2007, Полоскова, Скрынник 2010). Po njunem mnenju predstavlja ruski svet mrežno strukturo malih in večjih skupnosti, ki govorijo in mislijo po rusko, pripadnost ruskemu svetu pa opredeljujejo znanje ruskega jezika, poznavanje ruske kulture ter zanimanje za Rusijo.

Aktualizacija ideje se je odrazila tudi v politiki Ruske federacije, ki je potrebovala enoten in celovit pristop pri reševanju problematike diaspore in rusko jezičnih skupnosti.¹¹ Kot rezultat tega je bil z razglasom predsednika Ruske federacije 21. junija 2007 vzpostavljen sklad Ruski svet, čigar glavna naloga sta propagiranje in popularizacija ruskega jezika, končni cilj pa krepitev proruske moči v postsovjetskem prostoru.

Kot je zapisano na spletni strani sklada, ruski svet niso samo Rusi in rojaki iz tujine, temveč so to tudi tujci, ki govorijo rusko, se učijo ali predavajo ruski jezik, vsi tisti, ki se iskreno zanimajo za Rusijo, tisti, ki jim je mar za njeno prihodnost. Zaradi tega ima ruski svet multietnični, multiverski, multikulturni in geografsko segmentirani značaj.¹²

Tako široko pojmovanje ruskega sveta je mogoče pojasniti predvsem z dolgo zgodovino ruske diaspore. Običajno kot rusko diasporo označujejo izseljence iz Rusije in Sovjetske zveze pa tudi njihove neposredne potomce, ki sicer niso državljani Ruske federacije, so pa z Rusijo duhovno ali kulturno-etnično povezani. Zaradi dolge zgodovine priseljevanj in mešanih zakonov kot njihove posledice povezanost teh ali onih posameznikov z rusko diasporo ni odvisna od njihove nacionalne in etnične pripadnosti, medtem ko predstavlja ruski jezik učinkovito sredstvo za oblikovanje identitete ruskega sveta. Tako je mogoče na podlagi navedenih značilnosti ruskega sveta predstaviti njegovo strukturo na sledeči način:

Slika 1: Struktura ruskega sveta

Legenda:

SZ – Sovjetska zveza

RF – Ruska federacija

¹¹ Leta 2001 je na *Kongresu rojakov, živečih v tujini*, predsednik Ruske federacije Vladimir Putin povedal: »Pojem ruski svet že od nekđaj sega mnogo dlje od geografskih meja Rusije in celo mnogo dlje od meja ruskega etnosa. [...] Popolnoma sem prepričan, da nam kakršne koli težave, ki bi se utegnile pojaviti pred nami, ne morejo preprečiti, da se ne bi čutili in postali resnično enoten narod.«

¹² Spletna stran sklada *Ruski svet* <http://www.ruskiymir.ru/ruskiymir/ru/fund/about>. Ogled 17. 6. 2011.

Če je bistvo ruskega sveta v vzpostavitvi mrežne transdržavne in transnacionalne strukture, je lahko najučinkovitejši način za vzpostavitev take strukture svetovni splet, ki premaguje prostorske in časovne omejitve fizičnega sveta. Ob omembi propagandne funkcije runeta je E. Jacenko, predsednica sklada Dediščina Evrazije dejala: »Runet je neživ, a zelo učinkovit nosilec jezika. To območje domenske končnice .ru omogoča dostop do informacij in komunikacijo med vsemi uporabniki ne glede na njihovo državljanstvo ter tako širi rusko jezični prostor« (Яценко 2007).¹³

3 Runet kot način za vzpostavitev rusofonije

3.1 Runet in komunikativnost Rusov

Beseda runet je sestavljena iz besed .ru (mednarodna koda Rusije ali domenska končnica) in net (mreža). Ta termin nima enoznačne razlage, Wikipedija npr. navaja naslednje opredelitve runeta: 1) ruski internet (rusko jezične in rusko orientirane strani v vseh spletnih domenah); 2) strežniki v domenah pф, su, ru, am, az, by, ge, kg, kz, md, ua, ykp, uz; ruski del internetna; 3) internet v domeni .ru.¹⁴

Kakor koli že opredelimo to besedo, osrednja značilnost runeta ostaja jezik oz. njegova rusko jezičnost. Spletne strani runeta so v celoti ali pretežno v ruščini, runet oz. rusko jezični spletni viri pa se lahko nahajajo v kateri koli spletni domeni in njihovi strežniki so lahko fizično nameščeni kjer koli na svetu.

Analogno s tvorjenko runet so nastala poimenovanja tudi za nekatere druge spletne segmente, ki so povezani z državami nekdanje Sovjetske zveze. Tako se je za kazaški splet ustalilo poimenovanje *kaznet*, za beloruski *bajnet*, uzbekistanski *uznet*, za latvijski *latnet* itd. in tudi ta območja se delno vključujejo v runet, saj so v večji ali manjši meri rusko jezična.

Zahodni znanstveniki imenujejo runet čudež Rusije; kljub temu da se je Rusija vključila v informacijsko tekmo pozneje kot drugi, po hitrosti rasti števila uporabnikov spleta prekaša ostale evropske države. Leta 2000 je bil ruski indeks omreženosti le 2,1-odstoten, do leta 2011 pa je narasel že na 43 %.¹⁵ Leta 2010 se je Rusija po številu uporabnikov spleta uvrstila na deveto mesto in skoraj dohitela Francijo,¹⁶ po podatkih iz aprila 2010 pa je bilo v vsaj enem od spletnih socialnih omrežjih prijavljeno 92 % uporabnikov runeta.¹⁷ Pri tem je zanimivo, da so največja socialna omrežja v

¹³ Ta pristop je podoben konceptu Andersonove in Levyjeve *imaginarne skupnosti* (imagined communities) (ANDERSON 1991, LEVY 2001: 108). *Imaginarna skupnost* je skupnost ljudi, ki se med seboj ne poznajo, vendar vsi uporabljajo ene in iste informacije. B. Anderson uporabi pojem *imaginarna skupnost* pri fenomenu vznika narodov, ko pravi, da je bil vpliv časopisov na proces oblikovanja narodov velik zaradi tega, ker je en in isti časopis bralo tisoč ljudi, to pa je ustvarilo občutek pripadnosti eni skupnosti. Podobno naj bi funkcioniral tudi runet, s tem ko vzpostavlja enotni informacijski prostor za etnične Ruse ter za *rusko kulturne* uporabnike, ki živijo izven Ruske federacije.

¹⁴ Wikipedija. Runet (<http://ru.wikipedia.org/wiki/%D0%F3%ED%E5%F2>). Ogled 14. 3. 2011.

¹⁵ <http://www.internetworldstats.com/stats4.htm>. Ogled 21. 4. 2011.

¹⁶ <http://www.internetworldstats.com/stats7.htm>. Ogled 21. 4. 2011.

¹⁷ Lenta.ru, ogled 21. 4. 2010. »V runetu našli 160 milijonov poštnih računov«. <http://lenta.ru/news/2010/04/21/rif1/>. Ogled 11. 3. 2011.

runetu ruska omrežja – Vkontakte (Вконтакте – Vstiku) s 100 milijoni uporabniških računov in Odnoklassniki (Одноклассники – Sošolci) s 50 milijoni – in ne npr. Facebook kot druge po svetu.

Da bi lahko razumeli vzroke za izjemno rast uporabe medmrežja v Rusiji, je treba upoštevati posebno komunikacijsko odprtost Rusov. Splet s svojo funkcijo svobodne, nehierarhične komunikacije v celoti ustreza miselnosti Rusov – zanje je namreč značilno stremenje k svobodni, naravni, neposredni in odkriti komunikaciji. Po mnenju Marine Sidorove (Сидорова 2006: 25–30) je svetovni splet območje svobodne komunikacije, torej območje, ki je ruski komunikacijski zavesti zelo blizu – za rusko jezikovno osebnost sta namreč značilni sposobnost in težnja po določenem tipu svobodne komunikacije, ki se je v različnih razvojnih obdobjih ruske lingvokulturne skupnosti pojavljala v obliki različnih žanrov.¹⁸

Ruskemu človeku je prav internet dal možnost, da se izrazi in komunicira: na forumih si ni mogoče samo izmenjevati informacij in klepetati o nepomembnih rečeh, temveč je mogoče tudi sestavljati kolektivna, malodane umetniška besedila. O povezavi med komunikacijsko naravo svetovnega spleta in rusko mentaliteto je razmišljal tudi znan blogger C. Lukjanenko na okrogli mizi, ki jo je organiziral sklad Ruski svet. Poudaril je, da je ruska blogosfera izjemno zanimiv fenomen, ker je v njej čutiti zelo močan vpliv Rusov, ki živijo v tujini, oz. preprosto rusko govorečih uporabnikov. Po njegovem mnenju so blogi prevzeli vlogo kuhinj iz sovjetskih časov, tj. prostora neformalne komunikacije.¹⁹ O zanimivi povezavi specifik interneta z ruskim socialno-kulturnim kontekstom, predvsem s specifikom kolektivnega, s t. i. sobornostjo, so pisali tudi zahodni znanstveniki (SCHMIDT et al. 2006, GORNY 2004, 2006), ki menijo, da internet v Rusiji ni več dojet kot nekaj, kar je prišlo z zahoda, temveč ga sprejemajo kot nekaj izvorno ruskega. Lastnosti interneta, kot so možnost neposrednega stika, nehierarhičnost, neformalnost in svobodna izmenjava informacij, v Rusiji dojemajo kot pozitivne ter kot popolnoma skladne z rusko mentaliteto.

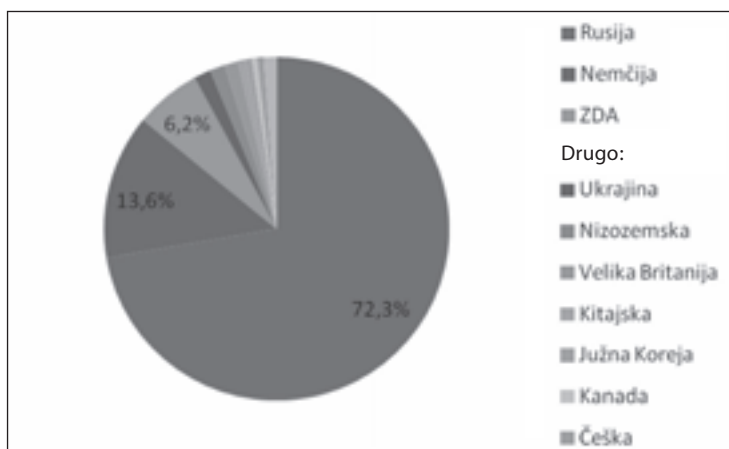
Kot smo že omenili, runeta ne uporabljajo zgolj državljani Ruske federacije, temveč tudi etnični Rusi in rusko kulturni uporabniki iz različnih držav, kar otežuje pridobitev kakršnih koli točnih podatkov o številu njegovih uporabnikov. Kar se tiče geografske razširjenosti runeta, *RUgeomap* ponuja jasno sliko, ki je nastala na osnovi analize 3 milijonov strani z domensko končnico *.ru*. Spodnji graf prikazuje fizično namestitvev strežnikov, na katerih so dostopne spletne strani z domensko končnico *.ru*.²⁰

¹⁸ Zmožnost in naklonjenost Rusov do svobodne komunikacije se kaže v salonskem klepetu (*chat*)

19. stoletja in v sovjetskem *kuhinjskem pogovoru* – klepet namreč zahteva določena znanja, poznavanje in upoštevanje pravil ugajenega vedenja ter taktnost. O kulturni pomembnosti žanra *kuhinjskega pogovora* govori dejstvo, da se ta žanr aktivno prenaša v tiskane medije kot posebna rubrika (v vsebinah, kot so npr. *pogovori z zanimivimi ljudmi pri njih doma*) ter kot posebni tip oddaje tudi na radio in televizijo. *Pogovor v kuhinji* živi tudi v spletnih klepetalnica in forumih v vsem postsovjetskem prostoru (Сидорова 2006: 25–26).

¹⁹ <http://www.ruskiymir.ru/ruskiymir/ru/analytics/tables/news0002.html>. Ogled 9. 9. 2011.

²⁰ Zemljevid runeta (<http://www.rugeomap.ru/>). Ogled 21. 3. 2011.

Slika 2: Porazdelitev spletnih strani z domensko končnico .ru po državah

Iz grafa je razvidno, da 72 % strani z domensko končnico .ru gostuje na ruskih strežnikih, 13,6 % na nemških, 6,2 % na ameriških in 1,6 % na ukrajinskih – v teh državah tudi živi ogromno število ruskih izseljencev. Postavlja se vprašanje, zakaj med navedenimi državami ni srednjeazijskih držav. Kot smo že zapisali, se zdi, da runet obstaja predvsem kot rusko jezični segment interneta, ki ni omejen z domensko končnico .ru. V srednjeazijskih državah je stopnja razvoja interneta nižja in s tem je manjše tudi število registriranih strani, pa še te večinoma uporabljajo lokalne domenske končnice, zato je na podlagi zgolj tega grafa težko razpravljati o stopnji povezanosti prebivalstva postsovjetskih držav z runetom.

3.2 Prodiranje runeta onkraj meja Ruske federacije

Čeprav do sedaj še ni bila opravljena sistematična, obsežna analiza o uporabi runeta v postsovjetskem prostoru, pa vendar lahko domnevamo, da imajo glavno vlogo pri širitvi runeta rusko jezični spletni mediji, družabna omrežja in iskalniki. Po podatkih iz januarja 2011 so izmed tujih rusko jezičnih medijev najaktivnejši spletni mediji iz Ukrajine, Kavkaza in pribaltskih držav, izmed držav nečlanic nekdanje Sovjetske zveze pa izraelski rusko jezični spletni mediji.²¹ Glede na stanje iz leta 2009 je med uporabniki iz Skupnosti neodvisnih držav, ki do spleta dostopajo preko mobilnih naprav, med iskalniki najpopularnejši Jandeks (Яндекс), med spletnimi servisi pa V Kontakte. Na seznamu desetih najbolj obiskanih spletnih mest z dostopom preko mobilnih naprav pripada prvih pet rusko jezičnim spletnim mestom z domensko končnico .ru.²²

²¹ Mediasfera runeta. September 2010–januar 2011.

http://company.yandex.ru/facts/researches/yandex_on_internet_media_spring_2011.xml. Ogled 21. 8. 2011.

²² IT News (26. 3. 2009) – »V Skupnosti neodvisnih držav uporabniki, ki dostopajo do spleta preko mobilnih naprav, dajejo prednost Jandeksu in V Kontakte.« (<http://itnews.com.ua/47557.html>). Ogled 11. 9. 2011.

Predvsem družabno omrežje Vkontakte – ruska različica Facebooka – je po podatkih Alexa Internet tretje najbolj obiskano spletno mesto v Rusiji, drugo v Ukrajini in Belorusiji, četrto v Kazahstanu in 38. na svetu, pa tudi sicer ima to omrežje vodilno vlogo v vseh sferah, povezanih s spletno komunikacijo: vsakodnevno se na tem spletnem mestu odpre več kot 2 milijardi strani, kar je več kot v vseh ostalih velikih spletiščih v Skupnosti neodvisnih držav skupaj. Vkontakte je torej najpopularnejša oblika komunikacije, hkrati pa tudi največji servis za gostovanje foto, avdio in video vsebin v Skupnosti neodvisnih držav.²³ Tako runet omogoča dostop do informacij in bogatih vsebin ter predstavlja komunikacijsko platformo v ruskem jeziku.

Predvsem za izseljence, ki imajo zaradi večjih razdalj težave z ohranjanjem identitete in stika z domovino, predstavlja runet možni digitalni prostor za oblikovanje ruske identitete. Pravzaprav je bil runet od vsega začetka prostor druženja rojakov iz tujine. Robert Saunders imenuje obiskovalce runeta Kiberrusi (cyberrussians) in za te, ki živijo v novoustanovljenih državah, pravi, da je prav kibernetični prostor tisti, ki jim omogoča, da se izognejo nacionalno-lingvistični klavstrofobiji, hkrati pa je ruščina v kibernetičnem prostoru bolj zaželena zato, ker se v tem jeziku objavlja velika večina gradiva. Ko se Kiberrus pojavi na spletu, ni več predstavnik manjšine v mali državi, temveč postane del velike zgodovinske skupnosti. Pogost izraz *naš runet* lepo oriše relativno zaprtost runeta in odnos, ki ga ima diaspora do njega (SCHMIDT 2006: 14). Na spletu so se tako pojavili različni izseljenski spletni portali in blogi z bolj ali manj jasno izraženim nacionalističnim značajem, kot so npr. spletna stran Instituta ruskih izseljencev (Институт Русского зарубежья) Rusija in rojaki (Россия и соотечественники) (<http://www.russkie.org>), Russian-Word-info (<http://www.russian-world.info/russkie-obschiny>) in Vesoljna zveza Rusov (Всемирный союз русских) (<http://vsr.land.ru/>). Te strani ponujajo informacije o ruskih skupnostih, ki živijo v tujini, o ruskem jeziku, kulturi, zgodovini, tradicijah ter tujih rusko jezičnih medijih in s tem imajo ti spletni viri možnost, da povežejo ruske izseljence s kulturnim, družbenim in političnim življenjem Ruske federacije in jim ustvarijo občutek pripadnosti ruskemu svetu.

Kot smo že omenili, so uporabniki runeta tudi t. i. *rusko kulturni* uporabniki, tj. rusko govoreče prebivalstvo nekdanjih članic Sovjetske zveze. Po podatkih raziskave, ki jo je leta 2007 opravil sklad Dediščina Evrazije v mnogih nekdanjih sovjetskih republikah, velika večina prebivalstva v teh državah govori rusko bodisi aktivno bodisi pasivno ter uporablja ruščino v družinskem krogu, na delovnem mestu in v procesu izobraževanja (ГАВРИЛОВ и др. 2008).²⁴

²³ <http://vkontaktehit.ru/o-vkontakte.html>. Ogled 13. 9. 2011.

²⁴ V Kazahstanu je npr. število *kulturno ruskih* skorajda izenačeno s številom avtohtonih prebivalcev. Zanimivo je tudi dejstvo, da v Kazahstanu govorita rusko dve tretjini mestnega prebivalstva (UFFELMANN 2011: 175).

	Ocena deleža prebivalstva, ki aktivno obvlada ruski jezik (v %)	Ocena stopnje uporabe ruskega jezika v družini, v službenem in izobraževalnem okolju (v %)
Belorusija	77	67
Ukrajina	65	38
Kazahstan	63	46
Latvija	55	29
Moldavija	50	19
Kirgizistan	38	22
Estonija	35	25
Armenija	30	2
Tadžikistan	28	7
Gruzija	27	1
Azerbajdžan	26	5
Litva	20	3

Tabela 1: Ocena stopnje obvladovanja ruskega jezika pri prebivalcih nekdanjih sovjetskih republik in razprostranjenost ruskega jezika

Na območju nekdanjih sovjetskih republik ostajajo rusko jezični mediji še vedno priljubljeni in precej velik del prebivalstva teh držav gleda pretežno rusko televizijo. Po mnenju znanstvenikov ruski mediji, predvsem televizija, z nastopom 21. stoletja spet aktivno vstopajo v postsovjetski prostor in povečujejo kulturno hegemonijo Rusije (RANTANEN 2002). Danes predstavljajo redni ali občasni gledalci ruske televizije skoraj polovico vsega odraslega prebivalstva nekdanjih sovjetskih republik, vključno z Estonijo, Armenijo, Tadžikistanom, Gruzijo, Azerbajdžanom in Litvo, kjer je raven znanja ruščine precej nizka (ГАВРИЛОВ и др. 2008).

Velik delež prebivalcev, ki obvlada rusko, in njihovo zanimanje za rusko množično kulturo omogočata runetu pri pridobivanju uporabnikov v tej regiji privilegiran položaj. Poleg tega nacionalni spletni segmenti srednjeazijskih držav po tehničnih možnostih, vsebinah in po številu uporabnikov močno zaostajajo za runetom, ki omogoča širok dostop do ogromnega števila tekstov množične kulture; z RuTuba je npr. mogoče prenašati glasbo ali si izmenjevati video posnetke (UFFELMANN 2011: 176).

Aktivna uporaba spleta je v neki državi odvisna tudi od stopnje njegove razvisti, ta pa se po nekdanjih sovjetskih republikah močno razlikuje. Tako imajo npr. največji delež uporabnikov spleta glede na celotno prebivalstvo baltske države, kjer internet uporablja 60 % ljudi. Tem sledijo Belorusija, Azerbajdžan, Rusija, Kirgizistan, Kazahstan in Ukrajina, kjer je delež uporabnikov spleta od 35- do 45-odstoten, najnižji delež pa imajo Turkmenistan, Armenija in Tadžikistan, kjer ima dostop do spleta manj kot 10 % prebivalstva.²⁵

Tukaj navajamo še konkretno statistiko po posamezni državi na osnovi podatkov, pridobljenih v posameznih raziskavah, ter na osnovi novic in lastnih analiz. V Be-

²⁵ Plus.It (7. 1. 2011), »IT-novice iz sveta: število uporabnikov spleta je v državah Skupnosti neodvisnih držav naraslo na 102 milijona ljudi.« Ogled 15. 9. 2011.

lorusiji, Kazahstanu in v Ukrajini, kjer sta raven znanja ruskega jezika in aktivnost rusko jezičnih spletnih medijev visoki, imajo rusko jezične spletne strani dominantni položaj. V Kazahstanu se 90 % vseh spletnih strani ustvari v ruščini.²⁶ V Ukrajini so bile leta 2011 najbolj priljubljene strani Vkontakte, Google, Mail.ru, Jandeks in Odnoklassniki,²⁷ hkrati pa se danes v mnogih nekdanjih sovjetskih republikah tudi na spletnih straneh državnih institucij uporabljata nacionalni in ruski jezik, ponekod še angleški.

V pribaltskih državah se raven znanja ruščine močno razlikuje in hkrati s tem je različna tudi vloga runeta v posamezni državi. V Latviji, kjer je raven znanja ruščine višja kot v ostalih dveh pribaltskih državah, ponuja 18 od 20 najbolj priljubljenih virov latneta – po podatkih Top.lv – informacije tako v ruskem kot tudi v latvijskem jeziku.²⁸ Zasebni informacijski in komercialni portali ter socialna omrežja, kot so npr. DELFI (<http://www.delfi.lv/>), TVNET (<http://www.tvnet.lv/>) in ONE (<http://www.one.lv/>), prav tako ponujajo rusko in latvijsko različico. Po drugi strani pa ruskih različic pogosto ni na mnogih straneh državnih institucij in podjetij, saj morajo ti v skladu z zakonom o državnem jeziku posredovati informacije samo v latvijskem jeziku. Tudi v Estoniji obstaja okrog pet informativnih virov v ruskem jeziku, medtem ko je v Litvi situacija nekoliko slabša; tam živi manj Rusov in tudi raven znanja ruščine je v tej državi najnižja.

V Kirgizistanu imajo po stanju iz leta 2004 na lokalnem trgu največji delež ruski iskalniki (50,6 %), tem sledijo lokalni s 23,7 %, nato pa s precej nižjim odstotkom anglojezični. Iskalniki drugih članic Skupnosti neodvisnih držav pri uporabnikih niso priljubljeni (АЛЕКСАНДРОВ 2004). Zanimivo je, da se na kirgizistanski vladni spletni strani (<http://www.gov.kg/>) in na Državnem informacijskem portalu (<http://www.welcome.kg/>) uporablja zgolj ruščina.

V Uzbekistanu imajo – tako kot v drugih državah – spletne strani številnih državnih institucij več različic: nacionalno, rusko in angleško, medtem ko je mogoče na strani mednarodne informacijske agencije Fergana (Фергана), ki predstavlja najbolj priljubljen informacijski vir o življenju srednjeazijskih držav članic nekdanje Sovjetske zveze, dobiti informacije v štirih jezikih: uzbekistanskem, ruskem, angleškem in francoskem, izvirna stran pa je rusko jezična (<http://www.fergananews.com/index.php>).

V Tadžikistanu in Turkmenistanu je, kot že rečeno, internet razvit zelo slabo – danes je v Tadžikistanu registriranih deset informacijskih agencij in centrov, od katerih sta najpomembnejša Hovar (Ховар) (<http://www.khovar.tj/rus/>) in Asia Plus (<http://news.tj/ru>), ki objavljata besedila v nacionalnem, ruskem in angleškem jeziku. V Turkmenistanu, kjer uporablja splet zgolj 1,6 % prebivalstva, večina spletnih strani državnih institucij, pomembnejših medijev in družbenih

²⁶ Ria Novice (5. 12. 2006), »V Moskvi je potekala mednarodna Konferenca rusko jezičnih spletnih strani držav Skupnosti neodvisnih držav in baltskih držav.« (<http://www.moldova.ru/index.php?tabName=articles&owner=44&id=1593>). Ogled 22. 8. 2011.

²⁷ Poltava.info (19. 8. 2011), »Lestvica najbolj priljubljenih spletnih strani v Ukrajini.« (<http://poltava.info/news/hi-tech/market/2011/08/19/14-16-52/Reiting-samyh-populjarnyh-saitov-v-Ukraine.htm>). Ogled 16. 9. 2011.

²⁸ Top.lv, (<http://www.top.lv/?q=Oj5DKUlaVnY3Rz9YSIJSgWQTXUVTVtEtHRlxHHw==&date=20110703>). Ogled 28. 7. 2011.

organizacij objavlja besedila samo v ruščini ali še v turkmenskem in angleškem jeziku.²⁹

Na splošno je – ne glede na določen dvom o popolni zanesljivosti teh podatkov – težko zanikati dejstvo, da se je runet v zadnjih desetih letih spremenil v izjemen informacijski, komunikacijski in kulturni prostor, ki ima vodilno vlogo vsaj v srednjeazijskih državah nekdanje Sovjetske zveze. Pa bo obdržal ta status in priljubljenost tudi v prihodnje?

4 Perspektive ruščine v runetu

Na podlagi že navedenega lahko ugotovimo, da runet vsaj v tem trenutku deluje kot enotni rusko jezični informacijski, kulturni in komunikacijski prostor na post-sovjetskem območju, da predstavlja nekakšno virtualno Sovjetsko zvezo. Ruska federacija, ki je zaznala to dejstvo, si na različne načine prizadeva, da bi splet obarvala čim bolj rusko in privabila v runet čim več uporabnikov. Med ukrepi za rusifikacijo spleta je treba omeniti cirilizacijo domen. Rusija je prva država, ki je dobila pravico, da v zapisu domenskih naslovov uporabi svoj nacionalni jezik, zato se trenutno aktivno ukvarja s cirilizacijo domen.³⁰ V sklop prizadevanj za rusifikacijo spleta sodi tudi Teden ruskega interneta, ki ga pod okriljem Ministrstva za komunikacije in množične medije Ruske federacije organizirajo vsako leto in v okviru katerega poteka konferenca tujih rusko jezičnih spletnih strani pod pomenljivim geslom Internet – območje ruskega jezika. Na dogodku vsako leto poleg nacionalne Nagrade runeta podeljujejo tudi nagrado Runet onkraj meja Rusije za doprinos k razvoju ruskega segmenta interneta v tujini. Vlada Ruske federacije se trudi podpirati tuje elektronske rusko jezične medije in spletne strani ruskega izseljenstva s politiko pomoči rojakom, živčih v tujini. Temu cilju so namenjeni zvezni ciljni programi Ruski jezik (2006–2010) in Ruski jezik (2011–2015), Ruski svet in Russodelovanje (Россотрудничество) Ministrstva za zunanje zadeve Ruske federacije.

Pa bo runet tudi v prihodnje tako privlačen za uporabnike? Lahko runet postane virtualna rusofonija, ki bi združevala vse rusko govoreče ne glede na njihovo nacionalnost in kraj bivanja, in bi s tem širila območje delovanja ruskega jezika? O tem imajo strokovnjaki popolnoma nasprotujoča si mnenja. Januarja 2011 je na temo Kdaj bo razpadel runet? potekala okrogla miza, v okviru katere so nekateri udeleženci trdili, da bo v prihodnje v primeru, da bo ruski jezik izrinjen iz postsovjetskega prostora, vloga runeta začela upadati. Drugi so nasprotno prepričani, da je

²⁹ Npr., spletne strani *Turkmenistanske akademije znanosti* (<http://www.science.gov.tm/>), *Zlatega veka* (zveze novinarjev Turkmenistana) (<http://www.turkmenistan.gov.tm/>) in *Zveze žensk Turkmenistana* (<http://www.nt-ene.gov.tm/>) so v osnovi rusko jezične.

³⁰ Po mnenju vrste znanstvenikov bodo prizadevanja vlade Ruske federacije za rusifikacijo spleta na koncu oblikovala nacionalno kiber območje in vzpostavila državni nadzor nad pretokom informacij v spletu in runetu, ki je že tako ali tako dovolj izoliran in zaprt (ASMOLOV 2010, GORHAM 2011: 38–39). Svojevrstna ruskost runeta (»Russianness« of the Runet) je v tem, da ima ta za razliko od drugih anglejezičnih spletov, ki temeljijo na storitvah priljubljenih aplikacij Google, Yahoo in Hotmail, samozadostno jezikovno in kulturno okolje s skrbno pripravljenimi in močno priljubljenimi iskalniki, spletnimi portali, socialnimi omrežji in brezplačnimi storitvami elektronske pošte (JULIEN N. 2011, DEIBERT et al. 2010: 19).

ruski jezik na območju nekdanje Sovjetske zveze še vedno jezik mednacionalne komunikacije; ruska socialna omrežja namreč utrjujejo rusko jezični avditorij, zato bo runet na območju Skupnosti neodvisnih držav ostal uporabna in koristna platforma za komunikacijo.³¹

Menimo, da je treba pri oceni perspektiv ruskega jezika v runetu izhajati iz dveh premislekov.

Prvič, izbor tega ali onega spletnega jezikovnega segmenta ni toliko odvisen od uradne jezikovne politike kot od ravni znanja jezika in od osebnih komunikacijskih, interaktivnih in ekonomskih ciljev uporabnikov spleta. V tem trenutku mnogi ruski rojaki in prebivalci postsovjetskih držav uporabljajo runet, ker dovolj dobro obvladajo ruski jezik, pa tudi ker runet ustreza njihovim individualnim ciljem; starejša generacija izseljencev je našla v runetu prostor za druženja, prostor, v katerem vzpostavljajo virtualne stike in vsaj delno ponovno vzpostavljajo okrnjeno nacionalno identiteto; ruščina namreč v postsovjetski regiji funkcionira kot *lingua franca* in zato je v spletu znanje ruščine pomembnejše kot znanje nacionalnega ali angleškega jezika. Hkrati je runet vabljen tudi zaradi bogatega izbora vsebin.

Seveda pa se lahko s spremembo jezikovne slike te regije spremeni tudi odnos do runeta. Pričakovati je, da se bo v postsovjetskih državah sčasoma razširila uporaba nacionalnih državnih jezikov ter da se bo povečala tudi raven znanja angleščine. V povezavi s to spremembo jezikovnih smernic se razvija tudi nacionalni segment interneta, uporabniki iz teh držav pa čedalje pogosteje obiskujejo tudi anglojezične spletne strani iz različnih razlogov – da izboljšujejo znanje angleščine, vzpostavljajo neposredni stik z globalnim svetom in s sodobno množično kulturo, iščejo zaposlitvene možnosti in oblikujejo širše nadnacionalne ekonomske vezi.

Drugič, obstaja določen dvom o tem, ali lahko ruščina krepi pozitivno podobo Rusije. Seveda je jezik najbolj bistven nosilec kulture nekega naroda, v našem primeru pa ruščino pogosto spremljajo imperialistične asociacije, saj je bila v sovjetskih časih edino univerzalno komunikacijsko sredstvo. Prav zaradi tega so takoj po razpadu Sovjetske zveze skoraj vse postsovjetske države začele izvajati jezikovne reforme, s katerimi so omejile rabo ruščine. Kakršni koli poskusi manipulacije Ruske federacije z internetom z namenom, da bi povečala priljubljenost ruščine, vzbudijo pri starejšem prebivalstvu postsovjetskih držav imperialistične asociacije na propagandno funkcijo sovjetskih medijev, zato narašča strah o runetu kot kiberimperiju (UFFELMANN 2011: 178).

Po našem mnenju tako obstaja večja verjetnost, da bo ruščina v spletu sledila angleščini; v začetni fazi razvoja interneta v postsovjetskih državah je imela oz. ima ruščina dominantno vlogo v tej regiji, kasneje pa lahko ta pozicija oslabi zaradi spremembe jezikovnih teženj mladih, njihove usmerjenosti v zahodno kulturo in zaradi strahu pred kiberimperialistično naravo runeta. Mogoče je, da bosta v območju runeta poleg Rusije dlje kot druge države ostali dve slovanski – Ukrajina in Belorusija.

Nadaljnjo usodo runeta in ruskega jezika v njem bo pokazal čas. Na vsak način pa lahko runet kot enotni informacijski in komunikacijski prostor živi, dokler bo obstajalo veliko število rusko govorečih v tujini, ki jih bo runet privlačil zaradi

³¹ Planet medijev (21. 2. 2011), »Kdaj bo razpadel runet?« (<http://planetasmi.ru/blogi/comments/4966.html>). Ogled 10. 9. 2011.

pomembnih elektronskih medijev, iskalnikov, socialnih omrežij, blogov, dokler bo vse to motiviralo ljudi za učenje ruščine in dokler, kar je najpomembneje, bo Rusija ostajala privlačna in močna dežela v regiji in v svetu nasploh.

Iz ruščine prevedla *Darja Markoja*.

VIRI IN LITERATURA

- Д. А. АЛЕКСАНДРОВ, 2004: Русский язык в информационном пространстве СНГ. *Новая Евразия: Россия и страны ближнего зарубежья*. No. 15.
- B. ANDERSON, 1991: *Imagined Communities: Reflections on the Origin and Spread Information*. London.
- A. Л. АРЕФЬЕВ, 2006: Сколько людей говорят и будут говорить по-русски? *Демоскоп Weekly* 251–252 (19. 6.–20. 8. 2006). (<http://demoscope.ru/weekly/2006/0251/tema05.php>). Ogled 10. 2. 2011.
- G. ASMOLOV, 2010: From Sovereign Democracy to Sovereign Internet? *Global Voices Online*. (<http://globalvoicesonline.org/2010/06/13/russia-from-sovereign-democracy-to-sovereign-internet/>). Ogled 5. 4. 2011.
- М. БОРОЗДИН, 2010: Русофония - один из путей спасения русского языка. *Полит. Ру*. (18. 8. 2010). (<http://politclub.info/?p=516>). Ogled 13. 3. 2011.
- D. CRYSTAL, 2001: *Language and the Internet*. Cambridge University Press.
- R. DEIBERT, J. PALFRAY, R. ROHOZINSKI, J. ZITTRAIN, 2010: *Access controlled: The Shaping of Power, Rights and Rules in Cyberspace*. Cambridge. MIT Press.
- B. ETHING et al., 2010: *Public Discourse on the Russian Blogosphere: Mapping Runet Politics and Mobilization*. Harvard University, Berkman Center for Internet & Society.
- К. А. ГАВРИЛОВ, Е. В. КОЗИЕВСКАЯ, Е. Б. ЯЦЕНКО, 2008: Русский язык на постсоветских просторах. *Демоскоп Weekly* 329–330 (14. 4.–27. 4. 2008). (<http://www.demoscope.ru/weekly/2008/0329/tema02.php>). Ogled 5. 2. 2011.
- М. ГЕФТЕР, 1995: Мир миров: российский зачин. *Русский архипелаг*. (http://www.archipelag.ru/ru_mir/history/history95-97/gefter-zachin/). Ogled 6. 7. 2011.
- M. GORHAM, 2011: Virtual Rusophonia: Language Policy as Soft Power in the New Media Age. *Digital icons: Studies in Russian, Eurasian and Central European New Media* 5 (<http://www.digitalicons.org/issue05/files/2011/05/Gorham-5-2.pdf>). Ogled 11. 9. 2011.
- E. GORNY, 2004: Russian LiveJournal: National specifics in the development of a virtual community, Version 1.0. *Russian Cyberspace Project*. (http://www.ruhr-uni-bochum.de/russ-cyb/library/texts/en/gorny_rlj_2.htm). Ogled 11. 9. 2011.
- E. GORNY, 2006: *A Creative History of the Russian Internet*. Dissertation of Doctor of Philosophy. London University.

- И. И. ХАЛЕЕВА, 2006: Лингвистическая безопасность России. *Вестник Российской Академии Наук*. Том 76/2.
- В. Н. ИЛЬЯШЕВИЧ, 2001: Русскость и русофония. *Завтра* 569. (<http://www.zavtra.ru/denlit/069/41.html>). Ogled 5. 2. 2011.
- T. KASTUEVA-JEAN, 2010: Soft power russe: discourse, outils, impact. *Russie. Nei. Reports* 5. IFRI-Bruxelles. Russia/NIS Center.
- P. LÉVY, 2001: *Cyberculture*, translated by Robert Bononno. Minneapolis, MN: University of Minnesota Press.
- J. NOCETTI, 2011: Digital Kremlin. Power and the Internet in Russia. *Russie. Nei. Visions* 59. IFRI-Bruxelles. Russia/NIS Center.
- A. О. ОРУСБАЕВ, 2007: Статус и назначение русского языка в интеграционных процессах стран Содружества. *Русский язык за рубежом* 1. Москва.
- Ш. ПАВЛОВ, 2004: Русский мир: история и История. *Со-Общение* 4. (http://www.archipelag.ru/ru_mir/history/histori2004/shirhan-russmir/). Ogled 15. 8. 2011.
- A. PAVLENKO, 2008: Multilingualism in Post-Soviet Countries: Language Revival, Language Removal, and Sociolinguistic Theory. *Bilingual Education and Bilingualism* 11/3-4. Nos. 3&4.
- Г. ПАВЛОВСКИЙ, С. ЧЕРНЫШЕВ, 1997: К возобновлению русского. *Русский журнал*. (<http://old.russ.ru/journal/dsp/97-07-14/pav-che.htm>). Ogled 27. 3. 2011.
- T. ПОЛОСКОВА, В. СКРЫННИК, 2010: Русский мир: мифы и реалии. *Русский проект*. (<http://rusproekt.org/2010/12/24/russkiy-mir-mifyi-i-realii/>). Ogled 13. 3. 2011.
- К. ПРИВАЛОВ, 1997: Зарубежный опыт: французы спасают свой язык. *Российские вести*. (27. 8. 1997).
- T. RANTANEN, 2002: *The Global and the National: Media and Communications in Post-Communist Russia*. Lanham, MD: Rowman & Littlefield.
- R. SAUNDERS, 2004: Национальность: киберрусские. *Россия в глобальной политике* 4. (http://www.globalaffairs.ru/number/n_3549). Ogled 10. 9. 2011.
- R. SAUNDERS, 2006: Denationalized digerati in the virtual near abroad: The internet's paradoxical impact on national identity among minority Russians. *Global Media and Communication* 2/1. 43–69.
- R. SAUNDERS, 2009: Writing the Second World: The Geopolitics of Information and Communications Technology in Post Totalitarian Eurasia. *Russian Cyberspace* 1/1. (<http://www.russian-cyberspace.com/issue1/robert-saunders.php?lng=English>). Ogled 17. 9. 2011.
- H. SCHMIDT, K. TEUBENER, 2006: »Our RuNet«? *Cultural Identity and Media Usage. Control + Shift: Public and Private Usages of the Russian Internet*, edited by Henrike Schmidt, Katy Teubener and Natalja Konradova. Norderstedt: Books on Demand.

- М. Ю. Сидорова, 2006: *Интернет-лингвистика: русский язык, межличностное общение*. Москва.
- В. Сироткин, С. Семенов, 2004: Русофония и франкофония: что французам здорово, то и русским может быть впрок. *Литературная газета*. (http://www.rusline.ru/monitoring_smi/2004/02/02/rusofoniya_i_frankofoniya/). Ogled 4. 3. 2011.
- А. И. Солженицын, 1994: Русский вопрос к концу XX-го века. *Новый мир* 7. (http://magazines.russ.ru/novyi_mi/1994/7/solgen.html). Ogled 25. 2. 2011.
- П. Щедровицкий, 2000: Русский мир и Транснациональное русское. *Русский журнал*. (http://old.russ.ru/politics/meta/20000302_schedr.html). Ogled 14. 9. 2011.
- В. В. Щеулин, 2008: Реализация государственной политики по поддержанию статуса русского языка как государственного языка России. *Журнал Росси*. Вып.1.
- В. А. Тишков, 2007: Русский мир: смысл и стратегия. *Стратегия России* 7. (http://www.fondedin.ru/sr/new/fullnews.php?subaction=showfull&id=1185274651&archive=1185275035&start_from=&ucat=14&). Ogled 17. 4. 2011.
- D. UFFELMANN, 2011: Post-Russian Eurasia and the proto-Eurasian usage of the Runet in Kazakhstan: A plea for a cyberlinguistic turn in area studies. *Journal of Eurasian Studies* 2/2. Seoul: Hanyang University.
- С. Уралов, С. Михеев, 2008: На грани первого срыва. *Профиль* 36/591. (<http://www.profile.ru/items/?item=27133>). Ogled 4. 3. 2011.
- А. Яшина, 2010: *Русский язык как фактор региональной стабильности постсоветского пространства*. (<http://image-of-russia.livejournal.com/79058.html>). Ogled 3. 5. 2011.
- Е. Б. Яценко, 2007: Геополитический потенциал русского мира. Почему язык снова становится надеждой и опорой? *Независимая газета*. (http://www.ng.ru/scenario/2007-05-29/11_hope.html). Ogled 10. 3. 2011.

SUMMARY

The Internet has affected all areas of human existence, including language. How has then the Internet impacted the status of Russian language, whose functional sphere has been gradually diminishing, particularly in the Post-Soviet countries? With the intention of promoting Russian, the concepts of “Russophony” and “Russian World” have emerged in Russia. Both derive from the effort to create a supragovernmental and supranational network structure that would unite all Russian speakers and those who are interested in the Russian culture, regardless of their nationality. To create such a network structure, Russia recently turned to the possibilities of the Internet, i.e., its exterritorial nature, stability, and accessibility. Today the reach of Runet (Russian-language internet) stretches well beyond the borders of Russian Federation, including Post-Soviet countries and countries with a substantial Russophone population and/or Russian diaspora.

This raises the question to what extent Runet really contributes to the promotion of Russian language by establishing Russophony, which is intended to connect all Russian-speaking people regardless of their nationality or place of residence. The article focuses on the answer to this question, i.e., it discusses the concepts of Russophony and Russian World, analyzes the relationship between the development of internet in Russia and communicative behavior of Russians, and examines current expansion of Runet across the borders of Russian federation, particularly in the neighboring countries, i.e., the prospects of Runet and Russian language.